

Asia: VN/35022/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite: diaarinumero VN/35022/2022, lausuntopalvelu 10.1.2023, hallituksen esitysluonnos eduskunnalle takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi

Energiateollisuuden lausunto luonnoksesta sähköhyvitystä ja lisämaksuaikaa koskevaksi lainsäädännöksi

1. Yleistä

Energiateollisuus kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta lausua näkemyksensä esitysluonnoksesta ja esittää kantanaan seuraavaa.

Pidämme hyvänä ja tarpeellisena, että valtio tukee kotitalouksia, koska vuoden 2021 Euroopan maakaasunsaannin vähenemisestä juontuvan, useiden maiden ydinvoimaongelmien ja heikon vesivuoden pahentaman sekä Venäjän hyökkäyssodan seurauksien huipentaman energiakriisin takia sähkölaskut ovat kohonneet huomattavan monille huomattavan suuriksi käytettävissä oleviin tuloihin nähden. Esitämme kuitenkin vakavan huolen, että ehdotetulla sähkölaskun kautta toteutettavalla mallilla tuen kohdentaminen sitä eniten tarvitseville ei ole mahdollista ja lisäksi

mallin monimutkaisuudesta johtuen sen toteuttaminen aiheuttaa sähkönyyjille suurta sääntelytaakkaa ja sitä kautta lisää yhtiöiden resurssitarvetta ja kustannuksia merkittävästi.

Viime vuoden aikana kohonneet hinnat ja suuret laskut ovat aiheuttaneet monille harhaanjohtavan mielikuvan sähkönyyjien taloudellisesta tilanteesta. Todellisuudessa paine kohdistuu asiakkaiden ohella sähkönyyjiiin, jotka ovat nykyisessä energiainfarkissa vaikeassa asemassa muun muassa aiemmin tehtyjen asiakassitoumusten (esim. kiinteähintaisten sopimusten suojaus) eivätkä muuttuneessa tilanteessa ole aina osuvia), sähköhankinnan korkeiden vakuusvaatimusten, kasvaneen luottoriskin ja likviditeettivaatimusten vuoksi.

Tulevan ajan hintaodotukset ovat olennaisesti laskeneet sähköjohdannaismarkkinoilla elo- ja joulukuun huippujen jälkeen. Olisi hyvä vielä miettiä nyt rakennettavan raskaan järjestelyn ja erityisesti sähköhyvityksen teknisesti hyvin hankalan toisen erän tarpeellisuutta tai uudelleenmuotoilua.

Sähköhyvityksestä ja lisämaksuajasta on muodostunut poliittisten tarpeiden takia monimutkainen kokonaisuus, joka vaatii paljon järjestelmiltä. Muutoksia on määriteltävä, koodattava, testattava ja validoitava. Esitettyjen aikataulujen pohjalta lainsäädännön toteutushanke vaikuttaa epätoivoiselta. Aikatauluviiveiden lisäksi virheiden mahdollisuudet ovat suuret.

On huomattava, että nyt käytävissä olevilla tiedoilla järjestelmätoimittajat eivät vielä ole pystyneet antamaan sähkönyyjille kustannusarvioita. Toteutusaikataulun tiukkuus todennäköisine viivästymisineen johtaa sähkönyyjien toiminnan vakavaan häiriintymiseen mm. jo nyt ruuhkautuneen asiakaspalvelun tukkeutuessa, asiakkaiden perusasioiden (muutot, virhetilanteet) hoitamisen vaarantuessa ja muuttuneeseen markkinatilanteen haasteisiin vastaavien kehitystoimien pysähtyessä.

Keskitetty tukien kohdentamisjärjestely valtionhallinnon (Kela, Verohallinto) sekä Fingridin Datahubin avulla olisi välttänyt nyt hahmotellun järjestelyn suurimman haasteen eli sen, miten välttämättömät muutokset pystytään ja ehditään toteuttaa vaaditussa aikataulussa. Tällä hetkellä joudumme toteamaan, että mitään takeita lakiesitysluonnoksessa kuvatun sähköhyvityksen muodossa toteutettavan tuen läpimenoa kuluvaan kevätkauden aikana ei voida antaa. Samoin esitetty lisämaksuaika tuottaa huomattavia käytännön haasteita. Kun vielä molemmat muutokset jouduttaisiin toteuttamaan rinnakkain, tilanne on entistä vaativampi.

1.1. Perusoikeuskysymyksiä

On epätavallista, että julkinen hallintotehtävä, kuten valtion määräämien tukien jakaminen, säädetään yritysten velvollisuudeksi. Olisi tärkeää, että lainsäädännön perustuslainmukaisuus harkittaisiin huolellisesti perustuslain julkisia hallintotehtäviä koskevan 124 §:n näkökulmasta.

Perustuslain 15 §:ssä säädetään omaisuuden suojasta. Esitysluonnos velvoittaisi sähkönmyyjiä ottamaan lisämaksuaikaa myöntämällä tavanomaista suurempia luottotappioriskejä. Valtion on korvattava pakottavan lainsäädännön kautta aiheutuvat luottotappiokustannukset täysimääräisesti. Samasta syystä on syytä harkita lisämaksuaikaa saaville yrityksille kokorajaa (niin, että lisämaksuaikaoikeus koskisi niitä asiakkaita, jotka sähkönhankintansa suuruuden puolesta olisivat oikeutettuja toimitusvelvollisuuteen). Omaisuudensuojakysymyksiä tulisi tarkastella myös veloitettaessa sähkönmyyjiä huomattaviin ja yllättäviin kustannuksiin (henkilöstö-, korko-, tietotekniikka- yms. kustannuksia).

Sähkönmyyjiä on yli 60 kappaletta. On huomattava riski, että epätoivoisen pikaisella toteutusaikataululla eri sähkönmyyjät ottavat käyttöön erilaisia periaatteita tuen toteuttamiselle, mikä voi aiheuttaa ongelmia mm. perustuslain 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumiseksi. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttäisi erittäin täsmällistä ohjeistusta.

Sähköyhteyksien luonnoksen 7 §:ssä on säädetty muutoksenhausta. Olisi jossain määrin erikoinen tilanne, että sähköyhtiön laskutuksesta valitettaisiin hallintotuomioistuimeen. Tämän täytyy tarkoittaa viranomaisten toimia, kuten Energiaviraston toimintaa konkurssitapauksissa.

1.2. Ohjeistuksen tarve

Asiakkaiden yhdenmukainen kohtelu vaatisi velvoitteiden mahdollisimman yksiselitteistä säätämistä laissa sekä alemmissä säädöksissä siltä osin kuin niitä on lain nojalla tarkoitus antaa. Tämän lisäksi tulee toteutusvaiheessa sähkönmyyjille ja näiden tietojärjestelmäpalvelujen tarjoajille sekä konsulteille väistämättä eteen huomattavat määrät kysymyksiä. Elävä elämä tuottaa uskomattomat määrät erilaisia poikkeustapauksia.

Energiateollisuus ry:n jäseniltään tätä lausuntoa varten saamissa terveisistä ilmeni, että tulkinnanvaraisuuden mahdollisuus ja väärinymmärrysten riski ovat merkittäviä esitysluonnoksen kaltaisella yleisyydellä oltaessa.

Olisi yhdenvertaisuusperiaatteen toteuttamiseksi aivan välttämätöntä, että virkavastuulla toimiva taho olisi veloitettu antamaan lain soveltamista koskevaa neuvontaa. Tällä hetkellä on vaikea ajatella tehtävään muuta tahoja kuin Energiavirastoa.

Hyvitysten tekemiseen tarvitaan yksityiskohtaiset toteutusohjeet, jotta kaikki markkinaosapuolet osaavat tehdä hyvitykset yhtenäisesti. Muutoin on hyväksyttävä, että poikkeuksien kohdalla toteutuksessa tulee väistämättä hajontaa eri myyjien välillä tulkintaerojen vuoksi.

Heti lain antamisen yhteydessä annettavat yksityiskohtaiset toteutusohjeet ovat ehdoton edellytys sille, että sähkönmyyjillä on edes teoreettiset mahdollisuudet toteuttaa tarvittavat järjestelmämuutokset ja laskennat tavoiteltavassa aikataulussa.

1.3. Sähkönmyyjien toimintaedellytysten turvaaminen

Sähkön vähittäismyyjät välittävät suurelta osin anonyymeilta markkinoilta hankkimaansa sähköä asiakkaille näiden kanssa sovituin ehdoin. Kuluneiden parin vuoden aikana on nähty, että sähkönmyyjän usein melko näkymätön työ tulee näkyväksi silloin, kun se joutuu lopettamaan toimintansa. Siitä aiheutuu huomattava häiriötila, paljon tarvetta ohjeistukselle ja erityistoimille sekä suuria paineita myyjien ja jakeluverkonhaltijoiden asiakaspalveluille. On pidettävä tarkkaan huoli, ettei sähkönmyyjien toimintaedellytyksiä vaaranneta ehdotetuilla tukitoimilla.

Monella sähkönmyyjällä on vain suhteellisen vähän muita liiketoimintoja. Sähkönmyyjän liiketoiminnan jatkuminen edellyttää joka tapauksessa kassavirran tarkkaa tasapainoa. Myyntitulojen huomattava lykkäytyminen tai väheneminen aiheuttaisi helposti suuria ongelmia. Sähköhyvityksen suhteen on aivan välttämätöntä, että sähkönmyyjän laatiman laskun perusteella asiakkailta laskuttamatta jäävä sähköhyvityksen määrä korvataan valtion varoista samalla aikataululla kuin asiakasta koskeva maksuaikataulu on.

Sähkönmyyjissä herättää huolta 400 miljoonan euron enimmäissumma, jolla sähköhyvityksen kustannuksia voidaan korvata. Kuutisenkymmentä keskenään kilpailevaa sähkönmyyjää ei voi mitenkään varautua siihen riskiin, että enimmäissumma ylittyisi eikä valtiolta saataisi koko säädettyä korvausta; sähkönmyyjillä ei ole harkinnanvaraa hyvitysten myöntämiseen. Joko järjestelmän parametrit tulisi asettaa niin, ettei riskiä 400 miljoonan enimmäisarviomäärärahan ylittämisestä ole tai sähkönmyyjien pitäisi voida luottaa tarvittavaan lisätalousarvioon; myös vaalien jälkeen. Sähkönmyyjillä täytyy olla varmuus siitä, että hyvitykset korvataan täysimääräisesti.

Valtiokonttorin ohjeistuksien sekä sähköhyvitysten korvaamisen että lisämaksuajan vaatiman rahoituksen hakemisen pitää olla selkeää ja riittävän yksityiskohtaista, esimerkiksi millaista raportointia ja tarkastuksia vaaditaan.

Vastaavasti lisämaksuajan suhteen on välttämätöntä, että valtio huolehtii välirahoituksesta siksi aikaa, kun asiakkaiden maksuaikataulut muuttuvat alun perin sovituista aikatauluista, sekä rahoituksen kustannuksista.

Lisämaksuajan myöntäminen lisää myös myyjien luottotappioriskiä. Lisämaksuaika johtaa siihen, että joissain tapauksissa asiakas pystyy käyttämään pidempään sähköä kuin olisi normaaleilla katkaisumenettelyillä tapahtunut ja siten velkaantumaan enemmän.

1.4. Muutoksista aiheutuvat kulut ja niiden korvaaminen

Usea sähkönmyyjä arvioi järjestelyjen toteuttamiseksi aiheutuvia yrityskohtaisia kustannuksia niin, että tietojärjestelmäkehitys pelkän sähköhyvityksen osalta vaatisi useiden kymmenien tuhansien eurojen, jopa sadan tuhannen euron kustannukset. Normaalissa toiminnassa hyvityslaskut ovat poikkeustapauksia, jotka joudutaan toteuttamaan poikkeavin menettelyin; huomattava määrä hyvityslaskuja aiheuttaa huomattavan paljon lisätyötä. Lisämaksuajasta johtuvaa luottotappioiden lisäystä on todella vaikea arvioida. Jos joudutaan toteuttamaan laskutus käsityönä, tästä aiheutuu helposti vaatimattomillakin asiakasmäärillä sadoissa tuhansissa oleva lisäkustannus. Arviot ovat tietenkin hyvin suuntaa antavia.

Sähkönmyyjien toteutettavaksi esitetyt sähköhyvitys ja maksuaikojen pidennys vaativat useiden eri järjestelmien kehitystä (asiakastieto-, reskontra-, perintä- ja kirjanpitojärjestelmät). Lisäksi toteutus vaatii myyjiltä merkittävässä määrin manuaalista työtä.

Tuen monimutkainen rakenne on haasteellinen kuluttajille ja aiheuttaa todennäköisesti paljon yhteydenottoja sähkönmyyjien asiakaspalveluun. Tällä on myös kustannusvaikutuksia. Tulkinanvaraisuus voi aiheuttaa (ja todennäköisesti jossain määrin myös väistämättä aiheuttaa) virheitä ja asiakkaille hyvityksiä väärillä perusteilla. Näistä aiheutuu merkittävästi työtä sähkönmyyjien asiakaspalvelulle. Erään arvion mukaan yksi puhelinsoitto asiakaspalveluun maksaa sähkönmyyjälle 10-15 euroa. Asiakaspalvelun ruuhkautuminen on varsin todennäköistä.

Esityksen mukaan sähköyhtiölle aiheutuu sähköhyvityksestä sekä maksuajan pidentämisestä merkittävää hallinnollista taakkaa sekä lisäkustannuksia. Nämä muodostuvat tietojärjestelmä uudistusten ja lisääntyneen asiakaspalvelu- ja hyvityskäsittelytarpeiden takia. Sähköhyvityksen vaatima laskenta mitä todennäköisimmin tuotetaan järjestelmän ulkopuolisena laskentana, mutta järjestelmä vaatii jonkinlaisen lisämoduulin tietojen sisään lukemisen vuoksi ja sillä on yksistään kymmenissä tuhansissa laskettava kustannus sähkönmyyjää kohti. Mittavien järjestelmämuutosten lisäksi yhtiöihin tarvittaisiin ylitöiden teettämisen ohella merkittävä määrä lisäasiakaspalvelijoita (esim. Kela otti sähköetuksia varten 50 lisähenkilöä). Rahoituskustannuksia aiheutuu myös ja niitä on tässä vaiheessa vielä vaikeampi ennakoita kuin järjestelmäkustannuksia.

Tämän vuoksi pidämme kohtuuttomana, että valtio korvaisi yhtiöille vain varsinaisen sähköhyvityksen, mutta jättäisi huomioimatta sähkönmyyjille koituvat muut mittavat kustannukset, joita järjestelmämuutoksista ja väliaikaisen henkilöstön palkkaamisesta, maksujärjestelyjen muuttamisesta, rahoitusjärjestelyistä, lisämaksuaikojen myöntämisen takia lisääntyvistä luottotappioista ym. koituisi. Koska sähkönmyyntiyhtiö käytännössä kanavoi asiakkaalle valtion maksamaa tukea hoitaen viranomaisille kuuluvia tehtäviä, sähkönmyyjillä tulisi olla oikeus hakea korvaus myös tätä varten tehdyistä tietojärjestelmämuutoksista sekä muista kustannuksista. Tämä korvaus maksettaisiin valtiokonttorille toimitettavien riittävien tietojen perusteella. Koska esityksen toteuttamisesta aiheutuisi joka tapauksessa erilaisien poikkeustilanteitten takia runsaasti manuaalista työtä pitkäksi aikaa, olisi tärkeää, että korvauksia voisi hakea useammassa erässä ja ne kaikki maksettaisiin sähkönmyyjille viivytyksettä.

2. Sähköhyvitys

Esitetty sähköhyvitys on osin päällekkäinen nyt jo käytössä olevien tukimuotojen kanssa.

Kannatamme sitä, että henkilötunnusta käytetään välineenä erottaa hyvitykseen oikeutetut asiakkaat muista. On samalla hyvä tiedostaa, että sähköyhtiön järjestelmissä ei ole jokaisessa tapauksessa ajan tasalla olevaa tietoa asiakkaan statuksesta.

Useat sähkönmyyjät ovat kertoneet, ettei heillä ole tietoa siitä, onko henkilötunnuksen alle merkitty käyttöpaikka vakituinen vai vapaa-ajan asunto. Siksi on tärkeää, ettei vaadita kohdentamaan hyvitystä esimerkiksi vain vakituisiin asuntoihin.

Lopullisessa laissa olisi välttämätöntä ilmetä selkeästi, että hyvittäminen tapahtuu arvonlisäverollisin hinnoin.

2.1. Tuki olisi hyvä kohdentaa tarpeeseen

Tukea on vaikea toteuttaa niin, että kustannukset olisivat mahdollisimman pieniä ja autettaisiin kohdennetusti juuri heikoimmassa asemassa olevia. Sähkölaskutuksen kautta toteutettava tuki on väistämättä huonosti osuva keino tästä näkökulmasta. Optimaalisen järjestelmän voisi kuvitella toteutuvan valtion järjestelmien, esimerkiksi Kelan tai Verohallinnon kautta ja tukeutuen tulorekisterin, vakituista asuinpaikkaa ym. koskevien tietojen ohella edellä mainitun, Fingridin

ylläpitämän Datahubin sähkökäyttötietoihin. Erinomaista, että valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin on uutisoitu olevan luomassa alustaa tällaiselle kohdentamiselle.

Poliittinen päätös on kuitenkin tehty tuen välittämisestä sähkölaskutuksen kautta, joten esimerkiksi tuen kohdentamiselle juuri todelliseen tarpeeseen voidaan antaa vain rajoitetusti huomiota. Kuitenkin on varsin selvä, että esimerkiksi korvattavan tuen enimmäismäärän (nyt 700 euroa/lasku) tai korvattavan osuuden (nyt 50 %) korottaminen lisäisi tukea pääosin varsin hyvin toimeentulleille kuluttajille - sen lisäksi, että kustannukset kasvaisivat.

2.2. Sähköpula pitää välttää

On tärkeää välttää se, että tukiodotus lisäisi kulutusta tammi-helmikuussa.

Olemme edelleen keskellä energiakriisiä ja sähkön säästö niin sähkön yleisen hintatason kuin sähkön riittävyyden varmistamiseksi on yhä keskeistä. Kotitalouksien osuus sähkön kulutushuipuista on tältä osin ratkaisevan tärkeä. Se on paljon suurempi kuin niiden osuus keskimääräisestä sähkökäytöstä.

Tuki ei saa heikentää kannusteita vähentää sähkön käyttöä ja ohjata sitä pois kaikkein kalleimmilta tunneilta.

On tärkeää, että yleisölle viestitään mahdollisimman yksiselitteisesti, että sähköhyvityksen määrä ei määräydy tulevan kulutuksen mukaan, vaikka puhutaan neljän kuukauden laskuihin kohdistuvasta avusta. (Ks. teknistä toteutuskelpoisuutta koskevan jakson lopussa esitetty vaihtoehtoinen lähestymistapa.)

2.3. Tekninen toteutuskelpoisuus vaaditussa ajassa on heikko tai vähintään epävarma

Ymmärrämme, että luonnoksessa esitettyä tukimallia on pyritty monilta osin kehittämään niin, että se olisi mahdollisimman yksinkertainen toteuttaa, mutta samalla ns. väliinputoajia olisi mahdollisimman vähän. Tämä on johtanut useisiin hyvitysmallin monimutkaistuksiin (erityisesti toinen erä), jotka johtavat siihen, että toteutus tietojärjestelmissä on huomattavan haasteellista ja toteuttamisvalmiudet vaihtelevat melko sattumanvaraisesti eri sähkönmyyjien välillä nykyisen järjestelmän ominaisuuksien mukaan. Kysymys on sekä siitä nopeudesta, millä muutokset pystytään luotettavasti toteuttamaan, että muutostöiden aiheuttamista kustannuksista.

Yleiskuvan saaminen sähkönmyyjien mahdollisuuksista toteuttaa vaadittavia tietojärjestelmämuutoksia on ollut mahdotonta, varsinkin kun luonnostellun järjestelmän piirteet ovat hahmottuneet vasta aivan viime aikoina. Päästyään tutustumaan hallituksen esityksen luonnokseen useat sähkönmyyjät ovat kertoneet olevansa hyvin huolissaan vaadittujen muutosten toteuttamismahdollisuuksista tietojärjestelmissään. On välttämättä varauduttava siihen, että toteutus viivästyy monessa tapauksessa. Siihen pitää myös Energiaviraston varautua käsitellessään todennäköisesti sen käsiteltäviksi tulevia viivästystapauksia.

Jo pelkästään erilaisten laskutusrytmien takia on väistämätöntä, että monet asiakkaat saavat hyvitystä aiemmin kertyneistä laskuista vasta kesällä. On todella tärkeää, että asiakkaille ei anneta valtion taholta odotuksia, että tukea olisi esimerkiksi saatavana juuri maaliskuussa.

Vaadittuja muutoksia ei voida alkaa toteuttaa ennen kuin niiden sisältö on tiedossa. Jos eduskunnan päätös saadaan esimerkiksi helmikuun puolivälissä, on kahden viikon toteutusaika mahdoton. Sähkönmyyjät joutunevat ottamaan jonkin verran riskiä ja aloittamaan sähköhyvityksen määrittelyä heti hallituksen esityksen tultua julki ja varautumaan mahdollisiin muutoksiin eduskuntakäsittelyssä. Vaikka perusparametrit pysyisivät ennallaan, esimerkiksi poimintojen suoritus ja tarkastus, testaus ja tuotantoon vienti vievät aikaa. Eräiden sähkönmyyjien näkemys on, että ensimmäinen hyvityserä olisi mahdollinen huhtikuussa laskutettaville maaliskuun (ja mahdollisesti samaan laskutusrytmiin kuuluvien aiempien kuukausien) kulutuksille; monen arvion mukaan tämä veisi vielä selvästi pidempään.

Sähköalan tietojärjestelmien laajuutta, monimutkaisuutta ja isojen muutoksien toteuttamisen hankaluutta on kuvattu vähän aikaa sitten Energiavuorokausissa (<https://www.energiavuorokausi.fi/blogit/omakyna/laskuapua-asiakkaille-e2-80-94-mika-onnistuu-ja-mika-ei.html>).

Ehdotettu sähkötukimalli poikkeaa olennaisesti normaalista laskutusprosessista ja sen toteuttaminen tietojärjestelmiin on hyvin monimutkaista ja aikaa vievää. Sähkönmyyjät ovat yleisesti riippuvaisia tietojärjestelmätaloista ja näiden resursseista. Datahubin toteutus ja sen kahden eri version käyttöönotto on vienyt voimia alalta pitkään. Tietojärjestelmätoimittajien panoksen suuruus näyttää huipentuvan esitetyn sähköhyvityksen toisen erän toteutuksessa.

Periaatteessa toisen erän edellyttämä tammikuun hinnan ja marras-joulukuun kulutuksien yhdistäminen sähköhyvityksen toista erää varten on yksinkertaista. Reaalielämässä, siinäkin tilanteessa, että asiakas on koko ajan saman myyjän asiakkaana, tällainen kulutus- ja hintatiedon ottaminen ulos järjestelmästä asiakaskohtaisesti ja laskentojen tekeminen erillisessä laskentataulukossa (jatkuvasti käytettävään tietojärjestelmän ytimeen ei haluta tehdä mahdollisesti pitkäkestoisesti virheitä tuottavia muutoksia) tuottaa valtavan datamassan, jonka käsittely voi olla mahdotonta tai hyvin aikaa vievää laskennan pilkkomisen vuoksi. Tämä eri kuukausien tietojen yhdistäminen on ongelmallista, ja sen onnistumismahdollisuuksia ei voi arvioida ennen kuin tehtävä

on määritelty tietojärjestelmätasolle ja sitä aletaan testata. Tietojen yhdistämisen vaikeus ja toteutuksen hitaus kasvaa ratkaisevasti, jos asiakkaalla on kyseisillä jaksoilla eri myyjiä.

Voitaisiinko tarpeellisia vaikutuksia toisen erän osalta saavuttaa jo olemassa olevia välineitä (arvonlisäveron alennus, tuloverotuksen sähkövähennys ja Kelan sähkötuki sekä mm. toimeentulotuen syksyllä toteutetut tarkistukset) edelleen kehittämällä? Tai erottamalla tammikuuta koskeva laskenta marras- ja joulukuun tiedoista vaikkapa kertomalla tammikuulta kertyvän kulutuksen mukaisen hyvityksen kahdella vastaamaan tammi-helmikuun tukitarvetta (tai käyttämällä tammikuulta tukiprosenttia 100, jos se muutoin on 50)? Muutos ei lisäisi tehopulan riskiä, jos muutos tulisi tietoon vasta tammikuun lopulla tai helmikuulla ja välttyttäisiin vanhojen tietojen yhdistämiseltä uusiin.

2.4. Myyjänvaihtojen huomioiminen

Esitysluonnos ei ota selvää kantaa, miten myyjänvaihdot huomioidaan hyvityksen laskennassa. Esityksen ensimmäisestä laskentaesimerkistä voisi päätellä, että ensimmäisen erän maksaa asiakkaan marras-joulukuun myyjä/myyjät suhteessa oman sopimussuhteensa aikana käytettyyn energiaan. On oltava selvä, miten hyvitysvelvollisuus määräytyy.

Toinen erä on vaativampi.

Asiakkaalla voi olla useita myyjiä myös tammikuun aikana. Jos tarkoitus on, että tammikuun myyjä hyvittäisi toisen erän laissa tarkemmin määriteltävällä tammikuun hinnalla ja saisi datahubista marras-joulukuun kulutustiedot hyvityksen laskemiseksi, pitää määritellä, miten marras-joulukuun kulutus jaetaan asiakkaan eri myyjien kesken, jos tammikuussa on ollut useita myyjiä. Mieluummin pitäisi hyvityksen toisen erän laskenta säätää vain yhden, esim. tammikuun viimeisenä tai jonain tiettyinä helmikuun päivinä toimivan myyjän vastuulle.

Esityksessä puhutaan välillä tarkastelujaksoista ja välillä määräytymisjaksosta. Esityksessä olisi tarkemmin määriteltävä, mitä näillä tarkoitetaan, ja käytettävä samaa termiä läpi esityksen. Lisäksi esityksestä jää epäselväksi, onko tarkastelujaksoja kaksi: marras-joulukuu ja tammikuu.

Edellä kuvattujen epäselvyyksien vuoksi esityksessä on nykyistä selvemmin kuvattava, miten määräytyy, kuka myyjä asiakkaan hyvityksen suorittaa ja miltä ajanjaksolta. Tässäkin nostettujen laskentaa monimutkaistavien tekijöiden vuoksi ehdotamme vakavasti harkittavan toisen erän poistamista kokonaan ehdotuksesta tai yksinkertaistamaan toimintamallia esimerkiksi edellisen väliotsikon edellä esitetyn tavoin.

Jollei toisen erän hyvitystä voida jostain syystä yksinkertaistaa, tiedonvaihto pitää ratkaista. Datahub (Fingrid Datahub Oy) tietää kaikki myyjänvaihtolanteet ja eri jaksojen myyjät, joten tarvittaessa se voi ilman eri pyyntöä toimittaa hyvitykseen veloitetulle sähkönmyyjälle kulutustiedot tarvittavalta ajalta ennen tämän toimitusten alkamista; edeltävien myyjien lukumäärästä riippumatta. Henkilötietojen käsittelyä varten on aivan välttämätöntä säätää laissa velvoite datahubille luovuttaa ko. käyttöpaikkaa ja asiakasta koskevat kulutustiedot.

Tammikuulta sovellettava hinta pitää määritellä tarkkaan. Esityksessä jää epäselväksi, millä tavalla toisen erän maksavat myyjät määrittelevät hyvityksessä käytettävän hinnan.

2.5. Laskutuksen käytännön kysymyksiä

Sähköenergian hinta on laissa määriteltävä täsmällisesti esimerkiksi niin, että puhutaan kuukausittaisesta keskihinnasta, eli kunkin kuukauden sähköenergian hinta = kuukauden käytön ja asiakkaan yksikköhintojen perusteella laskutetut eurot jaettuna kuukauden yhteen lasketulla kulutuksella. Eräät ET:n jäsenet ovat esittäneet, että toteutusta helpottaisi, jos kuukausikohtaisten eurosummien senttimäärien laskennassa rajattaisiin kaikki muu (kuten perusmaksut) ja huomioitaisiin vain energiamaksut (senttiä/kWh), koska pääasiassa vain energiamaksu on noussut.

Kyseisen kuukauden käyttöön perustavan euromääräisen summan huomioidussa tulkinnan tulisi olla kauttaaltaan sama (senttirajan laskenta, omavastuu jne.).

Myyntihinnan kymmenen sentin kilowattituntihintarajan tulkinnassa on epäselviä kohtia, joita olisi syytä selventää:

- Sähkön myyntituotteella voi olla useita hintakomponentteja (esimerkiksi yö- ja päivähinta tai talvipäivä ja muu aika). Lasketaanko suoraan keskiarvona vai asiakkaan energiankulutuksilla painotettuna keskiarvona?
- Jonkin verran on esimerkiksi kerrostaloasunnoille suunnattuja ns. pakettituotteita. Miten lasketaan keskihinta, jos asiakas saa sähköä x kilowattituntia kuukaudessa paketti- tai perushintaan y euroa, ja paketin x ylittävältä osalta hintaan z senttiä kilowattitunnilta? Arvioitaisiinko hyvityksen perusteena oleva hinta ja myös kymmenen sentin ylitys jakamalla kk-hinta tuotteelle asetetun maksimienergian pohjalta?
- Voisiko keskihinnan ja kymmenen sentin säännön laskenta mennä niin, että lasketaan kalenterikuukausittaisessa laskutuksessa olevilta asiakailta hyvityksen piiriin kuuluvien laskurivien summa ja jaetaan kyseisten laskurivien energiamäärällä?
- Tuntikohtaisen pörssihintaisen sopimuksen katsottaisiin 3 §:n perustelutekstin mukaan aina ylittävän kymmenen senttiä. Pykälätekstissä tätä ei ole mainittu. Tästä tulisi olla yksiselitteinen

säännös lakitekstissä, jos näin halutaan toimia. Toinen vaihtoehto on, että myös pörssihintaisille asiakkaille sovellettaisiin toteutunutta keskihintaa. Osa sähkönmyyjistä suosisi tätä vaihtoehtoa.

- Laskutusjakso ei ole aina tasakuukausia. Miten hyvitykset ja omavastuu lasketaan, jos laskutusväli on esimerkiksi 10.10.2022 – 9.1.2023?
- Joissain tapauksissa asiakas on voinut ajoittamalla kulutusta edullisen yösähkön ajalle saada keskihintansa alle kymmenen sentin rajan, mutta asiaan huomiota kiinnittämättömät asiakkaat saisivat hyvityksen.

Lisäarvopalveluista, kuten sähkön alkuperästä (vaikkapa tuulisähkö) on arvonlisäveroalennuksessa ohjeistettu, että nämä erät kuuluvat alennuksen piiriin. Verohallinnon ohjeistuksessa on katsottu "tuotantotapaan liittyvän maksun" kuuluvan alennuksen piiriin. Olisi suotavaa noudattaa samaa periaatetta ja terminologiaa sähköhyvityksessä. Edelleen Verohallinnon ohjeesta: "Alennettua verokantaa ei sovelleta sähkön myynnistä erillisenä pidettäviin palveluihin. Erillisinä palveluina pidetään esimerkiksi sähkön siirtoa, pääsyä sähköverkkoon, laskukopioiden tai maksumuistutuksen lähettämistä sekä tavaroiden kuten aurinkopaneelien vuokrausta."

Joillain myyjillä on käytössä ns. tasaerälaskutus, tavallaan asiakkaan rahoitusratkaisuna. Talvikuukausina kulutus on tyypillisesti suurempi kuin muina vuodenaikoina, jolloin marras-joulukuun tasaerälaskut ovat suhteessa pienemmät kuin kulutus edellyttäisi. Lain hyväksymisen yhteydessä annettavissa laskentaohjeissa pitää selkeästi ohjeistaa, miten toimitaan näiden tasaerä- tai arviolaskutuksessa olevien asiakkaiden osalta.

Laskuerittelyä koskevia liian yksityiskohtaisia vaatimuksia tulee välttää. Hyvityksen summa per kuukausi olisi sopiva tarkkuustaso, eikä voimassa olevan laskuasetuksen pohjalta saisi tulla lisää vaatimuksia. Tarkempia tietoja hyvityksestä pitää voida antaa sähköisessä muodossa.

Alle viiden euron hyvityksiä ei tarvitse luonnoksen mukaan toteuttaa. Ei tule myöskään olla velvollisuutta esittää näitä laskuilla.

Laissa on selkeästi määriteltävä, etteivät jälkikäteen tehtävät mittaustietojen korjaukset, myyjänvaihtokorjaukset, mittarivikaselvitykset yms. laskutuksen korjausta vaativat toimenpiteet saa johtaa jälkikäteisiin sähköhyvitysten korjauksiin. Sähköhyvityksen toteutus on jo nyt hyvin vaativa.

2.6. Kuittausta koskevat menettelyt

Hyvityksen kohdentaminen tulee määritellä täsmällisesti.

Palautettavaa tukisummaa pitää yksinkertaisuuden vuoksi käsitellä ensi sijassa hyvityksenä seuraavissa laskuissa. Sähkönmyyjillä ei ole yleensä tiedossa asiakkaan pankkitilin numeroa. Tilinumeroiden kerääminen isoissa määrin ei ole mahdollista nykyisin asiakaspalveluresurssein ja -kanavin. Erilliset rahansiirrot myyjältä asiakkaalle tulee rajoittaa vähimpään mahdolliseen; eli käytännössä päättyneiden sopimusten loppulaskun korjauksena tapauksiin, kun asiakas on vaihtanut myyjää tai. Lakiin pitää saada selkeät maininnat kuittauksista ja ennakkosuorituksista.

Ehdotuksemme:

- Palautettavaa tukisummaa pitää käsitellä suorituksena avoimiin saataviin. Mikäli se ylittää jo muodostuneet avoimet saatavat, summaa on käsiteltävä sopimussuhteen jatkuessa ennakkosuorituksena tuleviin saataviin.
- Mikäli asiakkaalla on hyvitysajankohtana sähkönmyyjälle avoimia saatavia, on myyjällä oltava oikeus kuitata sähkötuesta kuittauksen edellytysten täytyessä kuluttajan avoimia saatavia.
- Kuluttajan avoimet saatavat voivat sisältää mm. sähkön kulutusta koskevia maksuja ja perintäkuluja.
 - o Ehdotus lisättäväksi lakiin: Sähkönmyyjällä on oikeus käsitellä kuluttaja-asiakkaalle maksettavaa hyvitystä tulevien saatavien ennakkosuorituksena sopimussuhteen jatkuessa hyvityksen huomioimisen jälkeen siltä osin, kun hyvitysmaksu on suurempi kuin hyvitysajankohdan avoimet saatavat. Sähkönmyyjällä on lisäksi oikeus kuitata kuittausta koskevien säännösten mukaisesti kuluttajalle maksettavalla hyvitysmaksulla kuluttajalta olevat erääntyneet saatavansa.
- Kuittaamisen edellytykset eivät täytyisi niiden avoimien saatavien osalta, joista on olemassa voimassa oleva maksusuunnitelma, koska ne eivät ole vielä perimiskelpoisia. Kuittaamisen edellytykset täyttyvät maksusuunnitelmaan kohdistuvien saatavien suhteen vasta, kun maksusuunnitelma päättyisi sen rikkomisen takia ja perintä voidaan taas aloittaa.
- Edellä mainitun perusteella ehdotamme, että sähkönmyyjällä olisi oikeus käyttää automaattisesti hyvityslaskua maksusuunnitelmaan kohdistuvan maksuerän suorittamiseen. Näin asiakas saisi välittömästi hyödyn maksusuunnitelman lyhentämisenä.
 - o Ehdotus lisättäväksi lakiin: Sähkönmyyjällä on oikeus kohdistaa kuluttajalle suoritettava hyvitysmaksu tämän maksuhetkellä voimassa olevan maksusuunnitelman lyhentämiseen.

2.7. Datahubin käyttöön perustuva vaihtoehtoinen järjestely

Muutama ET:n jäsen on ehdottanut keskitetyn korvauslaskennan mallia esimerkiksi datahubin kulutus- ja sopimustietoja hyödyntäen. Tällainen ratkaisu vaatisi tietenkin aikalisää ennen lain säätämistä, mutta voisi lyhentää teknisen toteutuksen vaatimaa aikaa. Korvauksen kertaluontoisuus johtaa todennäköisesti siihen, ettei yksittäisten sähkönmyyjien asiakastietojärjestelmiä muokata

tämän takia. Käytännössä asiakastietojärjestelmän sisältämistä tiedoista tehdään poiminta, laskenta suoritetaan erillisellä järjestelmällä ja laskutusrivitiedot syötetään takaisin järjestelmään.

Tämän erillisen laskennan voisi toteuttaa tehokkaammin keskitettynä laskentana Fingrid Datahub Oy, jolla on pääsy datahubin sisältämiin asiakastietoihin. Tällaisen veloitteen asettaminen datahubille edellyttäisi tietenkin vielä selvittelytyötä lainvalmistelijoiden ja datahubin välillä.

Mallissa myyjät voisivat toimittaa käyttöpaikkakohtaisesti omien asiakkaidensa marraskuun ja joulukuun käytön perusteella lasketut sähköenergian euromääräiset summat siltä osin kuin käyttöpaikka on ollut kunkin yhtiön myynnissä ensimmäisen korvauksen laskentaa varten. Tiedot toimitettaisiin yhteisesti määriteltävällä formaatilla sisältäen asiakkaan yksilöivän tiedon. Datahub näkisi, milloin kyseinen myyjä on toiminut asiakkaan toimittajana, joten asiakkaan myyjän (tai myyjien, jos asiakas on vaihtanut myyjää) toimittamat laskutustiedot ja datahubissa olevat sopimus- ja mittaustiedot yhdistämällä datahub saisi laskettua sovellettavat marras-joulukuun keskihinnat ja voisi kohdistaa ja laskea sähköhyvityksen oikein hintakriteerit täyttävälle kuluttaja-asiakkaille. Itse datahubiin tuskin tullaan myöskään tekemään järjestelmämuutosta kyseisen laskennan kertaluontoisuuden vuoksi, mutta Fingrid Datahub Oy voisi teettää laskennan datahubin ulkopuolella hyödyntäen edellä mainittuja tietoja. Datahub toimittaisi nämä ensimmäisen erän laskennan tuloksena syntyneet hyvitysrivitiedot sovitulla tiedostoformaatilla niille myyjille, joilla on sopimus voimassa hyvitykseen oikeutettujen asiakkaiden kanssa esimerkiksi maaliskuun ensimmäisenä päivänä, jotta nämä voisivat viedä ne laskuille omina hyvitysriveinään huhtikuun aikana (tai heti ensimmäisellä laskulla, jolla laskutetaan maaliskuun kulutuksia).

Toista hyvityserää varten myyjät voisivat toimittaa tammikuun yksikköhinnat (lasketaan ennalta annetun ohjeen mukaisesti keskihinta), jotta laskenta olisi jälleen mahdollista. Datahub toimittaisi tämän toisen erän laskennan tuloksena syntyneet hyvitysrivitiedot niille myyjille, joilla on sopimus voimassa hyvitykseen oikeutettujen asiakkaiden kanssa esimerkiksi huhtikuun ensimmäisenä päivänä, jotta nämä voisivat viedä ne laskuille omina hyvitysriveinään toukokuun aikana (tai heti ensimmäisellä laskulla, jolla laskutetaan huhtikuun kulutuksia).

Näin ollen yksi taho neuvottelisi viranomaisen kanssa laskennan toteutuksesta ja tulkinnoista sekä kaikille tehtäisiin samoin periaattein laskenta, jolloin vältyttäisiin tulkinnanvaraisuudelta. Tulkinnanvaraisuuden riski on hallitsemattomat määrät asiakkaiden yhteydenottoja sähkönmyyjien asiakaspalveluun. Keskitettynä ratkaisuna toteutettuna Valtiokonttori voisi saada myös suoraan tiedon eri myyjille suoritettavien korvausten määrästä.

Samalla on huomattava, että tässä pohditussa mallissa asiakaspalvelulle tulisi uusi haaste: sähkönmyyjät eivät osaisi kertoa kyseleville asiakkailleen, miten datahub on hyvitykset laskenut eikä datahubilla ole mainittavia asiakaspalveluresursseja.

3. Lisämaksuaika

Esitetyn kaltainen lisämaksuaika olisi tietojärjestelmille merkittävä lisätaakka sähköhyvityksen toteuttamisen rinnalle. Voimassa olevassa perintälaissa on jo säädetty erääntyneiden saatavien maksuajan pidentämisestä. Perinnässä tulee noudattaa perintälain 4 §:n mukaista hyvää perintätapaa, jonka mukaan perinnässä on suhtauduttava vastuullisesti maksujärjestelyihin. Tämä tarkoittaa, että velkojan tulee aina tapauskohtaisesti arvioida, voidaanko maksujärjestelyä pitää olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisena, sekä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan sovinnolliseen ratkaisuun.

Esityksessä ei ole huomioitu, että talven 2022–2023 sähkölaskujen osalta asiakkaille on jo tehty erilaisia maksujärjestelyjä ja joustoja. Sekä laskutuksen että perinnän eräpäiviä on siirretty ja tehty maksusuunnitelmia. Jos asiakkaiden talven 2022–2023 sähköenergialaskujen maksuaikaa pidennetään osittain jokaisen kuukauden kohdalta 120 päivää, tästä voi seurata laskujen kasaantuminen ja ylivelkaantumisriski pahenee. On huomattava, että sähkösaatavat perustuvat kestovelkasuhteeseen ja perinnässä saman sopimuksen eri eriä tulee käsitellä perinnässä yhtenä perintäasiana.

Maksuajan pidentämisvaatimusten hyödyt ovat vähäiset verrattuina lain toteutukseen tarvittaviin panostuksiin. Monessa tapauksessa on käytännössä mahdotonta jakaa asiakkaiden laskuja osiin. Näin ollen asiakkaalle ei pitäisi antaa oikeutta päättää tietyn maksuosuuden maksuajan pidentämisestä, vaan sähkönmyyjällä on oltava päätösvalta maksuajanpidentämisen yksityiskohdista asiakaskohtaisesti perintälain mukaisesti.

Olisi erittäin toivottavaa, ettei asiakkaita kannusteta käyttämään lisämaksuaikamahdollisuutta kuin todelliseen tarpeeseen. Lisävelkaantuminen on monelle aito riski, jota lisämaksuaika voi ennemmin pahentaa kuin helpottaa. Ehdotuksessa lisämaksuaikaa ei ole rajattu nähdäksemme muuten kuin jakeluverkkoon liitettyihin asiakkaisiin. Mielestämme tämä tulisi rajata hallitsemattomien luottotappioriskien välttämiseksi toimitusvelvollisuuskokoluokkaan (vuosikulutus alle 100 000 kWh tai pääsulakekoko alle 3 x 63 ampeeria).

Esitetyt velvoitteet pitää ymmärtää tavoitteellisena palveluminiminä, joka voidaan toteuttaa useilla jo voimassa olevan perintälain mukaisilla tavoilla, jos suinkin mahdollista ilman merkittäviä tietojärjestelmämuutoksia. Poistamalla tämä laki paketista ja soveltamalla maksujärjestelyihin perintälakia, parannettaisiin yhtiöiden mahdollisuuksia luoda sähköhyvitysprosessit tavoiteaikataulun mukaisesti. Haavoittuvassa asemassa olevat kuluttajat voivat saada apua myös muiden tukimekanismien avulla. Olisi erittäin toivottavaa, että lisämaksuajan yksityiskohtaisesta sääntelystä luovuttaisiin.

3.1. Tietojärjestelmämuutoksista ja asiakaspalvelupaineista aiheutuvat ylimääräiset kustannukset

Suurta kustannustaakkaa aiheuttavat ehdotuksen mukaan vaadittavat tietojärjestelmämuutokset. Tietojärjestelmien muutostöitä ei myöskään voida aloittaa, ennen kuin on huomattavasti tarkemmin määritelty edellytetyt muutostarpeet kuin ehdotetussa esityksessä. Tästä huolimatta esityksessä lähdetään siitä, että lain olisi tarkoitus tulla voimaan ensi tilassa ja muutokset koskisivat jo 2023 alun jälkeen syntyneen sähkönkulutuksen laskuja. Toisin sanoen esitys edellyttää, että muutokset olisi tehty jo helmikuun laskuille, vaikka säännöt eivät ole vielä voimassa eikä kukaan pysty niitä viemään järjestelmiin.

Jos lisämaksuajan pyytäjiä olisi vain muutamia, voitaisiin maksuajan pidennykset toteuttaa manuaalisesti, mutta tällä hetkellä on mahdotonta ennustaa, kuinka moni asiakas ja kuinka monesta laskusta asiakkaat lisämaksuaikaa pyytäisivät. Näin ollen hyvää tarkoittavat, mutta monimutkaiset laskentasäännöt jouduttaisiin viemään yhtiöiden myyntireskontra- ja perintäjärjestelmiin. Useat sähkönmyyjät ovat ulkoistaneet myyntireskontran hoidon ja perinnän, joten kysymys ei ole ainoastaan sähköyhtiöiden omasta toiminnasta, vaan esitetyillä toimilla on vaikutusta myös ulkopuolisten kumppaneiden liiketoimintaan, järjestelmiin ja prosesseihin. Ainakin yhdestä perintäyrityksestä on ilmoitettu, että se ei ole tekemässä omiin järjestelmiinsä muutoksia neljän kuukauden takia maksuajan pidentämiseksi yhden asiakasliiketoiminnan takia. Lainsäädäntöhän ei asettaisi velvoitteita perintäalalle.

Myös lisämaksuaika aiheuttaa huomattavia paineita asiakaspalveluun. Ongelmaa ei pystytä ratkaisemaan resursoinnilla sillä yhteydenottomäärät voivat olla kymmenkertaisia ja osaavaa henkilökuntaa ei ole mahdollista saada lyhyellä aikavälillä. Tällöin käsittelyaikataulut voivat venyä kohtuuttoman pitkiksi.

Lopullisessa laissa pitäisi selvästi tuoda esiin, että kyse on ennen saatavan erääntymistä tehtävästä maksuajan pidentämisestä, joten pyyntö tulee esittää mieluiten laskussa annetun huomautusajan kuluessa, viimeistään ennen maksumuistutusvaihetta eli esimerkiksi kuluttaja-asiakkaiden osalta 14 päivän sisällä erääntymisestä. Ehdotuksessa ei ole myöskään kuvattu, pitäisikö asiakkaan erikseen pyytää lisämaksuaikaa jokaiselle jaksoa 1.1.–30.4.2023 koskevalle laskulle ja miten asiakas käytännössä pyynnön esittää.

Sosiaalisista syistä maksuajan pidentämisen pyynnöt tulisi rajata maksimissaan kahteen. Liian useat ja ketjutetut pyynnöt kasaavat maksupommin ja kohtuuttoman kertalaskun asiakkaalle. Tämä on nykyisten käytäntöjen vastaista, joilla on pyritty suojelemaan asiakkaita suurilta kertamaksuilta, jotka mahdollisesti ajavat heidän taloutensa erittäin suuriin vaikeuksiin.

3.2. Laskun jakaminen osiin esityksen mukaisena olisi mahdotonta

Usea sähkönmyyjä pitää luonnosteltua toteutustapaa käytännössä mahdottomana. Lisämaksuaikaa tulisi esityksen mukaan myöntää enintään 50 prosentille sähköenergiakaskun summasta kuluitta ja kuluttaja-asiakkaille myös korotta. Asiakkaan pyynnöstä osuus sähkölaskusta voisi olla myös pienempi kuin 50 %. Esityksessä ei ole ohjeita siihen, jos pidennetyn maksuajan jälkeen saatava jää maksamatta ja mikä vaikutus sillä on esimerkiksi seuraaviin talven 2023 maaliskuu-, huhti- toukokuun laskuihin. Esityksessä ei ole myöskään otettu huomioon, mitä seuraa, jos asiakas jättää suorittamatta sen osuuden, jolle lisämaksuaikaa ei ole myönnetty. Esitysluonnos edellyttäisi laskutusjärjestelmäteknisesti ylivoimaiselta vaikuttavan suuruisia muutoksia. Esityksen edellyttämiä menettelyjä olisi hyvin vaikea yhteensovittaa normaalin perinnän menettelyihin.

Saatavaa ei pystytä nykyisin laskuttamaan lohkokkuna eri prosenttiosuuksille. Vastaavia ongelmia voi aiheutua yhteislaskutapauksissa verkkopalvelun eli siirron laskun osan suhteen. Perinnässäkään ei ole teknisesti mahdollista tehdä maksusuunnitelmia vain osalle sähkönmyyntisaatavaa. Lisäksi perintälain 10 a §:n mukaan kululliset maksusuunnitelmat tulee laatia koko jäännössaatavan kattaviksi. Perinnässä erääntyneelle saatavalle vaaditaan lisäksi lainmukaista viivästyskorkoa eikä koron eriyttäminen saman saatavan eri osille ja juoksuttaminen eri ajoille ole järjestelmäteknisesti toteutettavissa. Perinnässä tulee myös seurata sähkömyynti- ja sähkönsiirtolaskujen katkaisukriteereitä .

Jos laki vahvistettaisiin esityksen mukaisena, voisi se hyvin todennäköisesti tarkoittaa, että koko saatavaa ei pystytä laskuttamaan tai perimään neljään kuukauteen. Ottaen huomioon, että asiakkaiden taloudenhallinnassa on merkittäviä eroja, voi lisämaksuajasta aiheutua asiakkaan pahasti aikanaan yllättävä velkataakka. Viittaamme toisaalla esitettyyn toiveeseen, että asiakkaita kannustettaisiin käyttämään lisämaksuaikaa vain todella harkiten.

Usea sähkönmyyjä on todennut, että parempi vaihtoehto ehdotetun 50 % maksuosuuden sijasta olisi lyhyempi maksuaikapidennys koko laskulle. Edellä mainitut ongelmat olisivat kuitenkin vältettävissä, jos asiassa toimittaisiin nykyisten käytäntöjen mukaisesti mahdollistamalla maksusuunnitelmien tekeminen asiakkaan kanssa koko sähkösaatavasta (100 % sähkönmyynti + sähkönsiirto + mahdollisesti lisäpalvelut), eikä vain antamalla maksuaikaa puolikkaalle sähköenergiakaskulle.

Eräiden sähkönmyyjien käyttämän perintäyhtiön ehdotuksen mukaan paras ratkaisu olisi, että ne asiakkaat, jotka haluavat lisämaksuaikaa 1.1.2023- 30.4.2023 välillä syntyneeseen sähkönkulutukseen liittyville sähköenergiakaskuille, saisivat ennen saatavan erääntymistä tekemänsä pyynnön perusteella maksusuunnitelman koko sähkölaskunsa maksamiselle. Jos tästä halutaan erikseen lailla säätää, voisi näiden laskujen maksusuunnitelman tekeminen olla sähköyhtiöille pakollista siten, että maksettavat erät eivät saisi ylittää ilman asiakkaan suostumusta 50 %:ia avoinna olevasta laskusummasta maksusuunnitelman tekohetkellä. Tämä mahdollistaisi, että

maksusuunnitelmia voitaisiin edelleen tehdä yleisen tavan mukaisesti laskutuksen aikana ilman erityisempiä järjestelmämuutoksia ja mukana olisi koko sähkölasku.

3.3. Rahoitustarve

Vaikkei tiedetä, paljonko lisämaksuaikaa tarvitsevia asiakkaita on ja kuinka suuri heidän, erityisesti yritysasiakkaiden, laskutusvolyyminsa on, voi kuitenkin arvioida, että useat sähkönmyyjät tarvitsevat rahoitusta lisämaksuaikojen takia. Samalla on odotettavissa luottotappioiden kasvua, kun velkaantuminen voi jatkua tavanomaista pidempään.

Jos sähkönmyyjä päättää koko laskun maksuajan pidentämisestä, pitää tällä olla oikeus saada takaus pohjautuen tähän summaan. On huomioitava, että moni ns. toimitusvelvollinen myyjä laskuttaa myös verkkomaksuja yhteisellä laskulla ja verkkopalvelun eli sähkönsiirron laskuosuuden maksuaikajärjestelyjen erottaminen olisi hankalaa. Myös näissä tilanteissa tulisi olla mahdollista saada takaus vastaavalle summalle.

Esitysluonnoksen mukaan takausta hakevan sähkönmyyjän olisi esitettävä Valtiokonttorille luotettava arviolaskelma yhtiölle koituvasta maksuvalmiusvajeesta. Takausta ja lainaa pitää voida hakea ennakkoon, jotta varat olisivat käytettävissä silloin kun asiakkaan alkuperäinen lasku olisi erääntymässä. Sähkönmyyjän olisi laadittava jonkinlainen arvio siitä, kuinka moni asiakas lisämaksuaikaa pyytäisi ja minkä suuruisesta rahoitusvajeesta olisi kyse. Ehdotuksen mukaan tarkempia yksityiskohtia valtioneuvoston asetuksesta ja Valtiokonttori laatisi valtioneuvoston hakua varten erillisen hakuohjeen. Asetuksen ja ohjeiden tulee olla mahdollisimman selkeitä suurten kysymysryöppyjen välttämiseksi.

Kustannusten näkökulmasta on välttämätöntä, että valtio korvaa sähkönmyyjälle aiheutuneet järjestelmäkehityskustannukset kuten myös mahdollisten likviditeettivajausta varten otettujen lainojen korko- ym. kustannukset. Valtion ei myöskään tule periä antamastaan mahdollisten lainojen takauksesta maksua.

4. Yksilöityjä muutostarpeita esitysluonnoksessa

Perustelujen laskuesimerkeissä on joitain virheitä, jotka voivat johtaa käytännön lainsoveltajia väärin tulkintoihin.

4.1. Sähköhyvitys

2 §: Tulisi käyttää epäselvyyksien välttämiseksi ilmaisua ”erikseen hinnoitellut lisäarvopalvelut”. Ks. muotoiluista edellä Sähköhyvitys-pääotsikon väliotsikon Laskutuksen käytännön kysymyksiä alla.

4 § yleisesti: Tulee varmistaa, että tarkastelu on käyttöpaikkakohtaista, kunhan asiakas on pysynyt käyttöpaikallaan. Sama koskee pykälän yksityiskohtaisia perusteluja, jossa nyt puhutaan asiakaskohtaisesta laskennasta. Läpi koko esityksen pitäisi yksiselitteisesti määritellä, että kyse on käyttöpaikkakohtaisesta tarkastelusta.

4 § 3 mom.: Muutoksen aikatauluvaatimus on muutoksen monimutkaisuus huomioiden liian kireä. Ehdotamme, että määräaika siirretään vähintään kuukaudella eteenpäin, eli ensimmäistä erää koskeva hyvitys maksettaisiin viimeistään huhtikuussa 2023 lähetettävällä laskulla. Tämäkin aikataulu on äärimmäisen tiukka eikä silloinkaan voida varmasti sanoa, että kaikki toimijat pystyvät tätä noudattamaan.

4 § 4 mom.: Toivottavasti kieli on sikäli yksiselitteistä, että energiamäärän suhteen sekä ensimmäisen että toisen erän tarkastelujaksona ovat marras- ja joulukuu, jos käytetään luonnoksen periaatteita.

4 § 5 mom: Ehdotamme seuraavaa lisäystä: ”Jos asiakas on vaihtanut sähkönmyyjää laskennan perusteena yllä esitetyn mukaisesti olevien kuukausien aikana tai niiden jälkeen, tulee vanhan myyjän palauttaa suoraan asiakkaalle asiakkaan pyynnöstä ja tämän ilmoittamaan tilinumeroon ennen myyjän vaihtoa edellä määriteltä hyvityssummaa vastaava ylimääräinen osuus maksetusta laskusta tai korjata vastaavasti vielä avoinna olevaa laskua. Vaihtoehtoisesti myyjällä on oikeus palauttaa rahat maksuosoituksena asiakkaalle.”

Marraskuun alun jälkeisissä myyjänvaihdossa uusi myyjä tarvitsee (uudet myyjät tarvitsevat) datahubista marras-joulukuun kulutukset. Laissa pitää säätää datahubille eksplisiittinen velvoite toimittaa tiedot, jotta on käsittelyperuste henkilötiedoille.

4.2. Lisämaksuaika

Laissa tulee säätää, mistä alkaen lisämaksuaikaa tulee myöntää. Esimerkki: jos laki tulee voimaan 15.2.2023 ja tammikuun kulutusta koskeva lasku erääntyy 20.2., sähkönmyyjällä ei ole vielä edellytyksiä toteuttaa ainakaan luonnoksen mukaista lisämaksuaikaa.

Laissa tulee säätää, että kyse on ennen saatavan erääntymistä tehtävästä maksuajan pidentämisestä, joten pyyntö tulee esittää mieluiten laskussa annetun huomautusajan kuluessa, viimeistään ennen maksumuistutusvaihetta eli esimerkiksi kuluttaja-asiakkaiden osalta 14 päivän sisällä erääntymisestä.

3 § 1 mom: Tulisi korjata, että ”Pidennettyyn maksuaikaan (lisämaksuaika) ovat oikeutettuja sähkön jakeluverkkoon liitetyt loppukäyttäjät siitä sähköenergiasta laskutetusta määrästä, joka on syntynyt sähkönkulutuksesta 1.1.2023 – 30.4.2023 välisenä aikana.”

5. Mahdolliset muut lakihankkeet asiakkaiden auttamiseksi

Julkisuudessa mainittu mahdollinen asunto-osakeyhtiöille kohdennettu tuki voi asettaa suomalaiset eriarvoiseen asemaan. Lämmityksen kustannukset ovat nousseet kaikissa lämmitysmuodoissa, ei pelkästään sähkölämmitteisissä taloissa. Kohdentuessaan vain sähköpohjaiseen lämmitykseen ja asukkaan tai asunto-osakeyhtiön itse ostamaan sähkön tuki ehdotetussa muodossaan ei kohtele suomalaisia tasa-arvoisesti, mikäli sitä ei laajenneta tukemaan myös muita lämmitysmuotoja. Pahimmillaan tämä vääristää kilpailua sekä voi hidastaa vihreää siirtymää.

Sähkönmyyjillä ei välttämättä ole tietoa lämmitystavasta eikä se, onko y-tunnuksen takana oleva asiakas asunto-osakeyhtiö.

6. Kaasuasiakkaat

Toistaiseksi kaasua käyttäviä kotitalouksia ei ole huomioitu ALV-alennuksessa tai poliittisessa keskustelussa kotitalouksien energialaskujen tukemiseksi. Kotitalouksien kaasulaskut ovat olleet moninkertaisia jo syksystä 2021 lähtien. Olisi kohtuullista, että kaasua käyttävät kotitaloudet saisivat vastaavaa väliaikaista tukea energialaskuistaan selviämiseksi.

Energiateollisuus ry

Pekka Salomaa

johtaja, energiamarkkinat

Salomaa Timo
Energiäteollisuus ry